

Föreningen Södermanlands Ornitologer
Jukka Väyrynen
Dunkersmälby, Mälbykvarn 1
642 96 Malmköping
Mobil: 070 – 638 22 82
E-post: jvn@telia.com

2014-06-10

Yttrande gällande ansökan om etablering och drift av en vindkraftspark på fastigheterna Ånhammar 1:1 samt Kvattala 1:1 och Kulla 1:8

Från Föreningen Södermanlands Ornitologers och Flens Ornitologiska förenings sida vill vi lyfta fram följande omständigheter och synpunkter som berör ärendet ovan och inlämnade handlingar som kopplas till denna. Vi yttrar oss i huvudsak utifrån ett ornitologiskt perspektiv.

När det gäller formalia så vill vi lyfta fram det faktum att vindkraftsetablering alltid ska ses som medförande av betydande miljöpåverkan varför det är av synnerlig vikt att formalia följs och att inhämtade uppgifter som ligger som grund för MKB är av god kvalitet. Vad som menas med det senare är enligt vår mening att studier och kunskapshämtning ska ske på sådana sätt att de följer vedertagna metoder, god sed och har en omfattning som i största möjliga utsträckning visar hur verkligheten ser ut.

Vi anser att Eoulus vind i sin ansökan inte kan visa att ornitologiska värden inte förstörs eller utsätts för betydande påverkan. Bevisbördan för detta föreligger Eoulus vind. Vi ifrågasätter vidare de rapporters värde som ligger till grund för beskrivningen av områdenas ornitologiska värden.

Vi förordar försiktighetsprincipen och anser att det är av särskild vikt att studera området vidare beträffande de ornitologiska värden som där finns, eller kan antas finnas. Vi anser att örnars, fiskgjusars och storlommars utnyttjande av området måste studeras vidare. Vi menar att området hyser havsörn och fiskgjuse som kan påverkas menligt av parkerna. Våra egna studier visar tydligt att området frekvent utnyttjas av såväl havsörn som fiskgjuse. Storlommen har i området en tät förekomst och ett rörelsemönster där en betydande del av den sörmländska sjöplatåns fåglar passerar, ofta i dåligt ljus, på väg till och från områden som utnyttjas för gruppffiske och gemensam övernattning. Enligt våra egna experter på tjäder Jan-Eric Hägerroth och Hans Svensson så förekommer inom området eller i dess omedelbara närhet tjäderlekar som periodvis hyser fler än 5 tuppar.

Kommentarer gällande inlämnade inventeringsrapporter och uppdrag:

Vi är bekymrade över företaget som ger sken av att deras få besök i området ska ge en realistisk bild av ett områdes värden. Vi vet med många års erfarenhet av inventeringsarbete (sedan 1960-talet och framåt) för olika myndigheter osv att det tar tid att få en realistisk bild av hur fåglarna utnyttjar ett område. Fokus läggs ofta på häckfågelfaunan men vi anser att fåglarnas utnyttjande av ett område varierar under året både till såväl art som natur. Värden kan finnas som är svårobserverade under besök vid fel årstid.

Från vårt håll vill vi inte ägna oss åt vidlyftiga tolkningar av data som insamlats på några få dagar. Vi har redan från början varit tydliga med att områdena ifråga är dåligt kända utifrån ett ornitologiskt perspektiv och har tydliggjort detta (för Miljöland). Denna del av Sörmland är besvärande fri från

ornitologer samtidigt som områdena inte hyser värdefulla rastlokaler för sällsynta arter som annars bidrar till en koncentration av observationer. Detta med låg ornitologisk aktivitet hänger också ihop med att de flesta skogsvägar är bommade har gjort det svårtillgängligt för fågelstudier. Avsaknaden av data initialt ska INTE tolkas som att värden inte finns utan som att områden är dåligt undersökta. Det var först när projekteringsplanerna blev kända som vi ansåg att det var dags att undersöka områdets fågelfauna och värden.

På DGE Mark och Miljö:s fråga (mot ersättning) om vi kunde ta inventeringsarbetet och göra det på några få dagar så avstod vi från detta då vi anser att det tar en avsevärt längre tid för att genomföra en seriös studie/inventering. Vi blev inte lite förvånade då Miljölands representant direkt efter detta besked från oss hörde av sig på uppdrag av ovan nämnda företag och ville ha uppgifter om fågelfaunan (gratis). Då vår kunskap var i det närmaste obefintlig så fanns det således inget att spekulera kring.

Vi anser att ett seriöst sätt att ta sig an fågelstudier i området torde vara att inventera över tid enligt vedertagna metoder. Vi föredrar också att kontakta experter på arter och områden som vi själva bedömer relevanta för att få en så god bild på hur studier ska göras och hur olika värden ska bedömmas. Vi är mycket förvånade över att Miljöland är undrande för vår kontakt med en av landets ledande experter på lommar och på några som verkligen kan hur skogsfågelinventeringar ska göras.

Med detta vill vi också kraftigt ifrågasätta hur man överhuvudtaget kan gå in i ett område och dra slutsatser av en allmän naturvärdesinventering ur ett ornitologiskt perspektiv och kalla detta för en allmän fågelinventering. En biotopanalys kan säkert bidra med något i vissa lägen men ska absolut inte ensamt ligga som grund för tolkningar om hur fågelfaunan ser ut och fungerar i området i sin helhet. Riktig skrämmande blir en rapport som denna där man beskriver sig genomföra en häckfågeltaxering med ett besök i augusti! Naturvärdesinventeringen görs dessutom enligt uppgift som en friare form av linje- och punkttaxering. Kort och gott har man gått runt området och stannat emellanåt och noterat vad man sett och hört. I våra ögon är detta oerhört långt ifrån en fågelinventering som följer vedertagen praxis och som ska visa på hur fågelfaunan ser ut. Att besöket gjorts i augusti utesluter därmed fynd av sångare och andra arter som avslutat sin häckning och redan påbörjat sin flyttning söderut. Många fågelarter är dessutom utomordentligt rörliga efter avslutad häckning och kan då snabbt röra sig i omgivningarna mot mer optimala födosöksområden. Efter häckning påbörjar också flera arters ruggning varför dessa arter kan bli svåra att observera då.

Under rubriken *Fågelarter i parken* lyfts fram kontroll av rapporter i artportalen från 2000 – 2013. Fram till 2003 finns mycket få rapporter inlagda i sin helhet då artportalen inte var etablerad. Det är egentligen från ca 2006-07 som det börjar bli vedertaget med rapportering på artportalen. Avsaknaden av rapporter i området har redan diskuterats tidigare i denna skrivelse. Rapporter i artportalen är således oerhört få och speglar överhuvudtaget ingenting av hur faunan ser ut eller fungerar här och bör helt bortses från.

Resten av kapitlet är av litet värde då det innehåller för den sakkunnige många märkliga reflektioner och spekulationer. Exempel på detta är att avsaknaden av varnande småfåglar ska vara en indikation på att det finns få rovfåglar där, att måsar och trutar inte noterades (?) vilket är inte är så märkligt då dessa lämnar sina häcksjöar här redan i juli, antagandet att Sörmland har mindre skogshönspopulationer och att de vid deras i området inte noterade spillning och vaskgropar vilket indikerar på att tjädern möjligen kan ha en mindre stam i området. Våra inventerare och experter påstår motsatsen. Okunskapen i rapporten kulminerar i påståendet att det är smalnäbbade nötkräkor som häckar i området! I Sörmland häckar enbart tjocknäbbade nötkräkor och detta särskilt i dessa områden där de gärna söker sig ner mot hasseldungar och snår i närbelägna områden för födosök.

När det gäller de ornitologiska värdena vill åter lyfta fram följande:

A108 Tjäder (behandlas i fågeldirektivets bilaga 1)

Tjädern omfattas av EU: s Fågeldirektiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar och av EU: s Habitattdirektiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Det senare direktivet ställer inte bara krav på att häckområden säkerställs utan också att arterna har spridningsmöjligheter och möjlighet att uppträda i olika födosöks-, rast-, spels- och uppehållsområden utanför häckningstid. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning- övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a§ Miljöbalken krävas.

Tjädern är upptagen i bilaga II (strängt skyddade arter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).

Efter kontakt med Jan-Eric Hägerroth och Hans Svensson som professionellt inventerat tjäder i trakten så konstateras att påståendet att det inte finns några större tjäderspel med fler än 5 tuppar som väl spekulativt. Erfarenheter visar tydligt att antalet tuppar i ett spel varierar mellan åren vilket betyder att det faktiskt förekommer år då fler än 5 tuppar deltar. Varifrån denna slutsats dragits är för oss obegripligt då ingen inventering genomförts under inventeringsuppdragen under spelperioden. Området hyser en god tjäderstam och att påstå något annat än vad våra experter antyder är magstarkt. Svårigheter att inventera tjäder under andra tider än under spelperioden har visats av Göran Rönning som är synnerligen kunnig på det området.

A002 Storlom (behandlas i fågeldirektivets bilaga 1)

Storlommen omfattas av EU: s Fågeldirektiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar och av EU: s Habitattdirektiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Det senare direktivet ställer inte bara krav på att häckområden säkerställs utan också att arterna har spridningsmöjligheter och möjlighet att uppträda i olika födosöks-, rast-, spels- och uppehållsområden utanför häckningstid. Birdlife international betecknar arten som Vulnerable i Europa och anser att det är angeläget att Europa tar ett ansvar för dess bevarande. Arten placeras i SPEC kategori 3 vilket innebär att dess utbredning inte är koncentrerad till Europa men att den har en otillfredsställande bevarandestatus (Tucker & Heath 1994). Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning- övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a§ Miljöbalken krävas.

Storlommen är upptagen i bilaga II (strängt skyddade arter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Storlommen är upptagen i bilaga 2 Bonnkonventionen (flyttande arter). Storlommen är upptagen i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement)

När det gäller storlommen så är vi numera uppmärksammade på det faktum att det förekommer fler lommar än vad vi väntade oss i området. Våra egna studier och räkningar visar tydligt på att det förekommer större ansamlingar regelbundet i Dunkern och i Gölsjön. Antalet i området häckande lommar är tydligt färre än vad som ses i dessa vatten. Sjöarna samlar fåglar från ett större område som flyger till Dunkern för gemensamma aktiviteter (ex. fiske i grupp) och till Gölsjön (trol. Gemensam övernattnings). Miljölands spekulationer ser vi som ogrundat spekulativa.

Vi har under de senaste två åren bedrivit upprepade studier där observatörer placerats på lämpliga utkikspunkter för att se och följa lommarnas rörelser under främst eftermiddag – skymningstimmarna. Det vi konstaterat är att betydande antal storlommar flyger under denna tidsperiod och med en tydlig topp under sen skymning och tidig gryning (ofta i dåligt ljus) på väg till och från områden som dessa. Detta är ett nytt fenomen som låter sig väl studeras i dessa områden. Detta har även Mats Eriksson uppmärksammats på genom besök hos oss. Vi kan således med god säkerhet påstå att lommar från större områden regelbundet flyger genom dessa tänkta parker.

Problemet rör således inte enkom häckande par utan att en betydande del av det sörmländska sjölandskapets lommar förekommer i flygrörelser här. Vi bedriver för närvarande studier för att mer exakt få fram hur många par som faktiskt häckar inom en radie på ca 10 km från verken (fler än 40 sjöar finns inom detta område). Räknar man med att 150 fåglar minst kan vara i rörelse (lågt räknat) vissa kvällar så rör det sig om (Gölsjön max ca 100, Dunkern max ca 80) så är en betydande del av lombeståndet på vingarna samma kväll. Vi hävdar med bestämdhet att de senaste årens studier visar på att vi har en större andel av det kända svenska storlombeståndet än vad tidigare uppskattningar visat. Våra egna studier och kvalificerade antaganden är att det rör sig om uppemot minst tre procent - kanske uppemot fem procent - av landets population som på något sätt figurerar i dessa rörelser. Uppskattningen i Fåglarna i Sverige (SOF 2012) av den sörmländska häckande populationen är på 100-150 par vilket är att betrakta vara väl i underkant. En bedömning i samråd med vår egen expert på arten (Leif Carlsson) med många decenniers erfarenhet av storlommen i Sörmland så torde populationen snarast vara det dubbla. Slutsatsen av detta är att storlommens numerär och uppträdande i det aktuella området är av sådan art att det svårligen kommer att tillåta en etablering av vindkraft.

Rovfåglar

När det gäller rovfåglars uppträdande i anslutning till de projekterade parkerna så finns det också anledning till oro. Fiskgjusen uppträder med flera par vilket även konstaterats i tidigare nämnda fågelstudie. Vad som mindre tydligt framkommer i denna är att fiskgjusar är i hög grad beroende av ett antal alternativa fiskeplatser och därför inte enbart uppträder inom en viss bestämd radie från sin boplats. Gjusar söker sig inte sällan till områden som är åtskilliga kilometer (tom mer än en mil) från boplatsen. Det aktuella området uppfyller i mycket hög grad de krav som goda fiskgjusevatten har och det finns fog för att misstänka att en vindkraftsetablering kan vara menlig för ett större områdes fiskgjusepopulation. I Sörmland - och inte minst i området - uppträder fiskgjusen med en täthet som har få motsvarigheter i Europa samtidigt som området har så höga kvalitéer att det kan finnas risker för att blir ett "population sink" område.

För havsörnens del finns det behov av vidare studier för att dels undersöka hur örnarna rör sig i området och var etablerade par häckar. Vi kan förstå att de anlidade konsulterna inte konstaterat häckningar och att de haft svårt att få reda på bouppgifter. Vi inom ornitologerna är mycket restriktiva när det gäller att tillhandahålla uppgifter om rovfågelhäckningar då det förekommer såväl tjuvjakt, förstörelse av bon som boplundring. Vi vet genom en pågående utredning att det förekommer handel med såväl, ägg som ungar och där sådana här bouppgifter figurerar i internationella sammanhang. Det kan poängteras att det inte alltid är så lätt att hitta örnbon – ens för experter. Tillgängligheten till delar av området tillåter inte detta.

A094 Fiskgjuse (behandlas i fågeldirektivets bilaga 1)

Fiskgjusen omfattas av EU: s Fågeldirektiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar och av EU: s Habitattdirektiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Det senare direktivet ställer inte bara krav på att häckområden säkerställs utan också att arterna har spridningsmöjligheter och möjlighet att uppträda i olika födosöks-, rast-, spels- och uppehållsområden utanför häckningstid. Birdlife international betecknar arten som Sällsynt i Europa och anser att det är angeläget att Europa tar ett ansvar för dess bevarande. Arten placeras i SPEC kategori 3 vilket innebär att dess utbredning inte är koncentrerad till Europa men att den har en otillfredsställande bevarandestatus (Tucker & Heath 1994). Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a§ Miljöbalken krävas.

Fiskgjusen är upptagen i bilaga II (strängt skyddade arter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Fiskgjusen är upptagen i bilaga 2 Bonnkonventionen (flyttande arter).

A075 Havsörn (behandlas i fågeldirektivets bilaga 1)

Havsörnen omfattas av EU: s Fågeldirektiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar och av EU: s Habitattdirektiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Det senare direktivet ställer inte bara krav på att häckområden säkerställs utan också att arterna har spridningsmöjligheter och möjlighet att uppträda i olika födosöks-, rast-, spels- och uppehållsområden utanför häckningstid. Havsörnen är globalt rödlistad där den är placerad i kategorin Near Threatened (NT). Havsörnen är rödlistad i Sverige där den är placerad i kategorin Sårbar(VU). Birdlife international betecknar arten som Sällsynt i Europa och anser att det är angeläget att Europa tar ett ansvar för dess bevarande. Arten placeras i SPEC kategori 3 vilket innebär att dess utbredning inte är koncentrerad till Europa men att den har en otillfredsställande bevarandestatus (Tucker & Heath 1994). Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a§ Miljöbalken krävas.

Havsörnen är upptagen i bilaga II (strängt skyddade arter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Havsörnen är upptagen i bilaga 2 Bonnkonventionen (flyttande arter).

Andra arter som uppträder i området med skyddsstatus i fågeldirektivet är:

A224 Nattskärria (behandlas i fågeldirektivets bilaga 1)

Vi vill poängtera att inga inventeringar är gjorda av spelande nattskärria av Eoulus vind.

Nattskärria tillförs denna lista då den förväntas uppträda/häcka med flera par i området. Vidare studier får bekräfta detta. Området är bitvis otillgänglig (pga bommar) och besöks därför sällan av ornitologer under de försommarnätter då nattskärria spelar. Nattskärria omfattas av EU: s Fågeldirektiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar och av EU: s Habitattdirektiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Det senare direktivet ställer inte bara krav på att

häckområden säkerställs utan också att arterna har spridningsmöjligheter och möjlighet att uppträda i olika födosöks-, rast-, spels- och uppehållsområden utanför häckningstid.

Nattskärran är rödlistad i Sverige där den är placerad i kategorin Sårbar(VU). Birdlife international betecknar arten som Declining i Europa och anser att det är angeläget att Europa tar ett ansvar för dess bevarande. Arten placeras i SPEC kategori 2 vilket innebär att dess utbredning är koncentrerad till Europa och att den har en otillfredsställande bevarandestatus (Tucker & Heath 1994). Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning- övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a§ Miljöbalken krävas.

Nattskärran är upptagen i bilaga II (strängt skyddade arter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).

Lista över fågelarter som uppträder i det aktuella projekteringsområdet vilka upptas internationella konventioner och vars bevarandestatus kan påverkas.

A038 Kungsörn (tillfällig – regelbunden)
A104 Järpe (häckar sannolikt) mycket svårobserverad och inventerad!
A127 Trana (häckar med flera par)
A193 Fisktärna (häckar)
A217 Sparvuggla (häckar oregelbundet)
A236 Spillkråka (häckar)
A246 Trädlärka (häckar oregelbundet)
A409 Orre (regelbunden - häckstatus oklar)

Vi vill avslutningsvis rekommendera att man i de aktuella områdena inte ska tillåta vindkraftsetablering på grund av de stora ornitologiska värden som trakten uppvisar.

På uppdrag av Föreningen Södermanlands Ornitologer och Flens Ornitologiska förening

Jukka Väyrynen
Jan-Eric Hägerroth
Leif Carlsson